

ÅRSRAPPORT 2013

PLANLEGGING I NORGE

NORDISK PLANMYNDIGHETSMØTE

Innhold

1	Overordnede rammer	3
2	Internasjonale aktiviteter	5
3	Om planavdelingen	7
4	Lovutvikling	9
5	Regional planlegging	12
6	Kommunal planlegging	14
7	Digitale stedsdata – matrikkel og planregister	19
8	Konsekvensutredninger	22
9	Kompetanse, formidling og forskning	23
10	By- og tettstedsplanlegging	27
11	Planlegging utenfor byer og tettsteder	36
12	Andre utviklingsprosjekter	40

1 Overordnede rammer

Rød-grønn regjering

Siden Stortingsvalget 2005 har Norge vært styrt av en rødgrønn flertallsregjering utgått av Arbeiderpartiet (Ap), Sosialistisk Venstreparti (SV) og Senterpartiet (Sp), med Jens Stoltenberg (Ap) som statsminister.

Politisk ledelse i Miljøverndepartementet fra venstre: statsråd Bård Vegar Solhjell, statssekretærene Henriette Killi Westhrin, Ketil Raknes og Ellen Øseth, og politisk rådgiver Audun Garberg.

Nasjonal arealpolitikk

St.meld. nr. 26 (2006-2007)
Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand gir fortsatt hoveddrammene for den nasjonale arealpolitikken.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

For å fremme en bærekraftig utvikling har regjeringen utarbeidet

nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

Dokumentet ble godkjent i regjeringen 22. juni 2011.

Forventningene skal bidra til at planleggingen blir mer målrettet og sikre at nasjonale interesser blir ivaretatt i planleggingen.

Temaene som omfattes av nasjonale forventninger er:

- Klima og energi
- By- og tettstedsutvikling
- Samferdsel og infrastruktur
- Verdiskaping og næringsutvikling
- Natur, kulturmiljø og landskap
- Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø

Planforvaltning

Det er ikke noe plandirektorat i Norge, departementet utfører derfor selv direktoratsoppgaver knyttet til samfunnsplanlegging. Miljøverndepartementets underliggende direktorater; Miljødirektoratet, Riksantikvaren og Kartverket utfører oppgaver knyttet til planlegging innenfor sine ansvarsområder.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) og Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif) ble 1. juli 2013 slått sammen til en stor, helhetlig fagetat – Miljødirektoratet.

Miljødirektoratet overtar oppgaver og ansvar fra de to tidligere direktoratene. Kunnskap, myndighetsutøvelse og rådgivning samordnes og Miljødirektoratet skal

være en tydelig autoritet på miljø-området.

På regionalt nivå er oppgavene fordelt mellom fylkeskommunene og fylkesmennene.

Fylkeskommunene styres av fylkestinget, som velges ved direkte valg samtidig med kommunestyrene, sist i 2011. De har ansvaret for regional utvikling og planlegging, samferdsel, videregående skoler, kultur og kulturminnevern.

Fylkeskommunene har ansvaret for planfaglig veiledning overfor kommunene. Alle fylkeskommuner har nå etablert regionale planfora som er samordningsorganer på regionalt nivå der kommunale arealplaner drøftes med statlige og regionale myndigheter.

Fylkeskommunene har ansvaret for en stor del av riksvegene, som utgjør ca. 80 % av vegnettet.

Fylkeskommunen har også fått en styrket rolle i regional planlegging og

i forhold til klimautfordringene. De har også overtatt oppgaver knyttet til landbruk, vannregioner, friluftsliv og verdiskaping.

De statlige fylkesmennene har ansvaret for å følge opp og samordne statens ulike oppgaver i fylket. I tillegg er de fagmyndighet innen landbruk, miljøvern, skole m.v. Fylkesmennene har kontroll- og oppfølgingsansvar overfor kommunene og megler i plansaker med innsigelse. De står for planjuridisk veiledning til kommunene. Klagebehandling etter plan- og bygningsloven er delegert fra Miljøverndepartementet til fylkesmannen. I plansakene er det et utstrakt samarbeid mellom fylkesmenn og fylkeskommuner om oppfølgingen av plan- og bygningsloven i kommunene. Departementet gir støtte til driften av regionale opplæringsteam i plan- og bygningsloven der både fylkeskommunen og fylkesmannen er med.

www.fylkesmannen.no

2 Internasjonale aktiviteter

Innledning

Planavdelingen deltar i en rekke faglige aktiviteter i internasjonale organisasjoner, som for eksempel EU, Nordisk ministerråd, Europarådet og FN.

Det har de siste årene vært økt interesse for arbeidet med byutvikling. Dette gjenspeiles i avdelingens deltakelse i arbeidet med slike spørsmål i europeiske og globale fora, og vil trolig bli videreutviklet i takt med økende urbanisering.

I 2013 bestilte Planavdelingen en utredning om EØS-avtalens betydning for norsk areallovgivning og arealplanlegging. Oppgaven gjelder oversikt, beskrivelse og analyse av EU-rettskilder som gjennom EØS-avtalen påvirker eller i framtiden vil kunne tenkes å forplikte eller påvirke norsk planlovgivning og tilknyttet areallovgivning, særlig med tanke på en mulig betydning for skjønnsutøvelsen i "fastlegging av planers innhold".

Den europeiske landskapskonvensjonen (ELK)

Som ledd i oppfølgingen av konvensjonen, deltok Norge i mars 2013 på den syvende konferansen om konvensjonen i Strasbourg. Sverige, Island, Finland og Norge tok i et felles arbeidsnotat opp bekymringen for den manglende prioriteringen av arbeidet med landskap og romlig planlegging i den pågående reformprosessen og fremtidige prioriteringer i Europarådet. Arbeidsnotatet fikk tilslutning fra konferansen og er sendt videre til styringskomiteen og ministermøtet som en felles uttalelse fra hele konferansen. Norges delegat

ble valgt til "Chair of the Council of Europe Conference on the European Landscape Convention" for den neste toårsperioden.

På møte i styringskomiteen for kultur, kulturarv og landskap (CDCPP) i Strasbourg i mai, deltok Norge med en representant for hvert av fagfeltene. Også her var den pågående reformprosessen og fremtidige prioriteringer i Europarådet tema.

Norge deltok også på det ellefte arbeidsmøtet for landskapskonvensjonen i Hellas, oktober 2012. Dette var felles med det 16. International CEMAT Symposium. Temaet var " *Vision for the future of Europe on territorial democracy: Landscape as a new strategy for spatial planning... Another way to see the territory involving civil society...* "

Miljøverndepartementet mener det er viktig at de nordiske landene sammen viderefører arbeidet med Landskapskonvensjonen og koblingen mot arealplanleggingen, både i Europarådet og i våre nordiske fora.

www.regjeringen.no/landskapskonvensjonen

Forvaltning av geografisk informasjon i EU (INSPIRE) og FN (GGIM)

Stadig flere ser betydningen av god tilgang til pålitelig geografisk informasjon. Dette gjelder både lokalt, nasjonalt, mellom naboland og i internasjonale sammenhenger generelt. Geografisk informasjon er et voksende marked for næringslivet. Google og Microsoft kappes om å tilby gode løsninger for å integrere geografi og informasjonshåndtering. Ulike Wikipedia-inspirerte åpne brukergenererte løsninger har også begynt å markere seg.

EU bygger opp en felles infrastruktur for geografisk informasjon (INSPIRE) der også Norge og Island deltar. Forente nasjoner (FN) har satt ned *Committee of Experts on Global Geospatial Information Management* (GGIM) Komiteen skal arbeide fram mot FNs økonomiske og sosiale råds (ECOSOC) møte i 2016. Norge deltar her sentralt i et arbeid for en felles global referanseramme. Det arbeides nå med å etablere en Europeisk komite under GGIM på lik linje med

etablerte komiteer for Asia, for Afrika og for Amerika.

De nordiske landene bør kunne bidra til arbeidet blant annet med gode erfaringer i samarbeidet om sjøkart (<https://www.primar.org/>) og nordområdene (<http://arctic-sdi.org/>). De nordiske landene arbeider også aktivt for å utnytte felles ressurser i arbeidet med INSPIRE gjennom et eget nordisk nettverk. De nasjonale kartverkene i Norden står sentralt i dette arbeidet.

Nettsider om planlegging på engelsk

Ved årsskiftet ble det publisert nye nettsider på engelsk om planlegging etter plan- og bygningsloven i Norge. I tillegg er fire lover under planavdelingens ansvarsområde blitt oversatt og det er laget en norsk-engelsk ordliste.

Lovene er tinglysingsloven (Land Registration Act), matrikkelloven (Cadastre Act) og geodataloven (Spatial Data Act) i tillegg til plandelen av plan- og bygningsloven (Planning and Building Act (the Planning part)). Dette er ikke offisielle oversettelser men en fortolkning av den norske originalteksten.

3 Om planavdelingen

Planavdelingen ledes av ekspedisjonssjef Jarle Jensen, og har 53 medarbeidere.

Byutviklingsseksjonen ledes av Berit Skarholt, Kommunal- og arealseksjonen

ledes av Bjørn Casper Horgen,

Miljø- og samfunnsseksjonen ledes av Erik Vieth Pedersen,

Kart- og planlovseksjonen

ledes av Kari Strande og

avdelingssekretariatet ledes av Grete H. Haugdal.

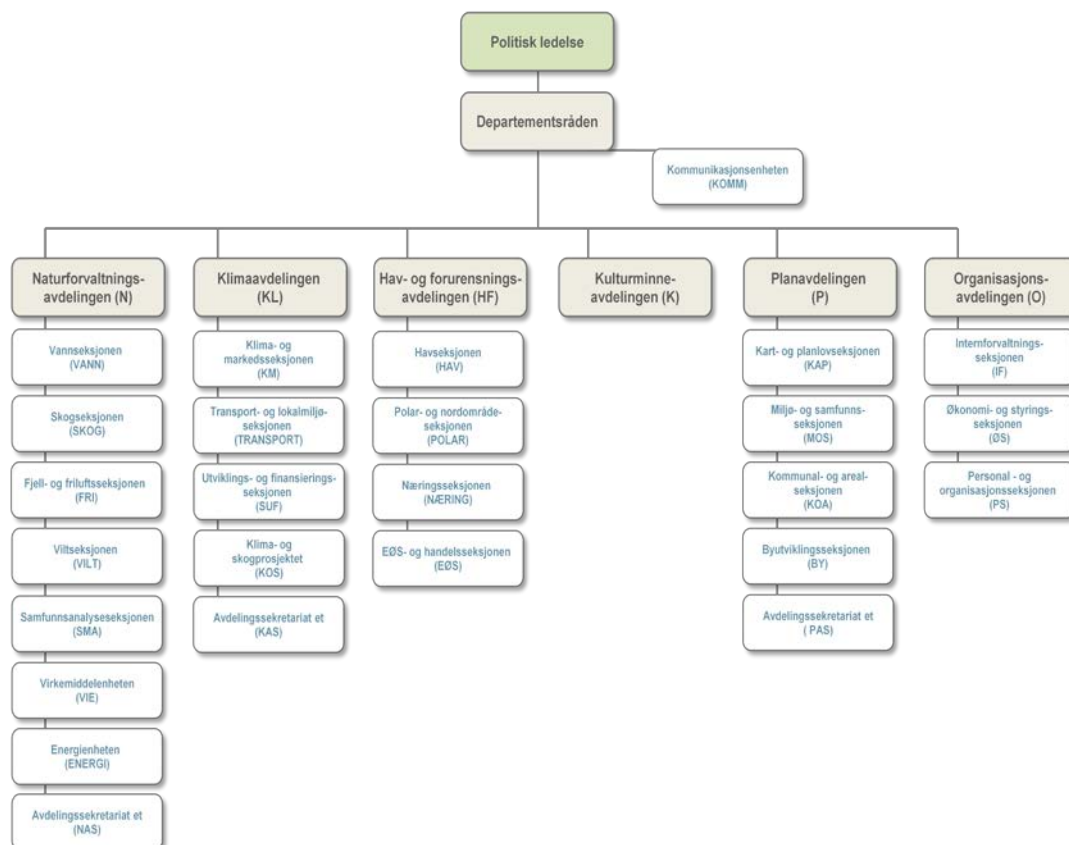
Avdelingen har et bredt arbeidsfelt som omfatter forvaltningsoppgaver, direktoratsoppgaver og større utviklingsoppgaver. Planavdelingen har styringsansvaret for Kartverket, som er under stadig utvikling og er tillagt viktige oppgaver knyttet til kart, planregistre og andre grunnlagsdata for planlegging og eiendomsinformasjon.

Departementet har nært samarbeid

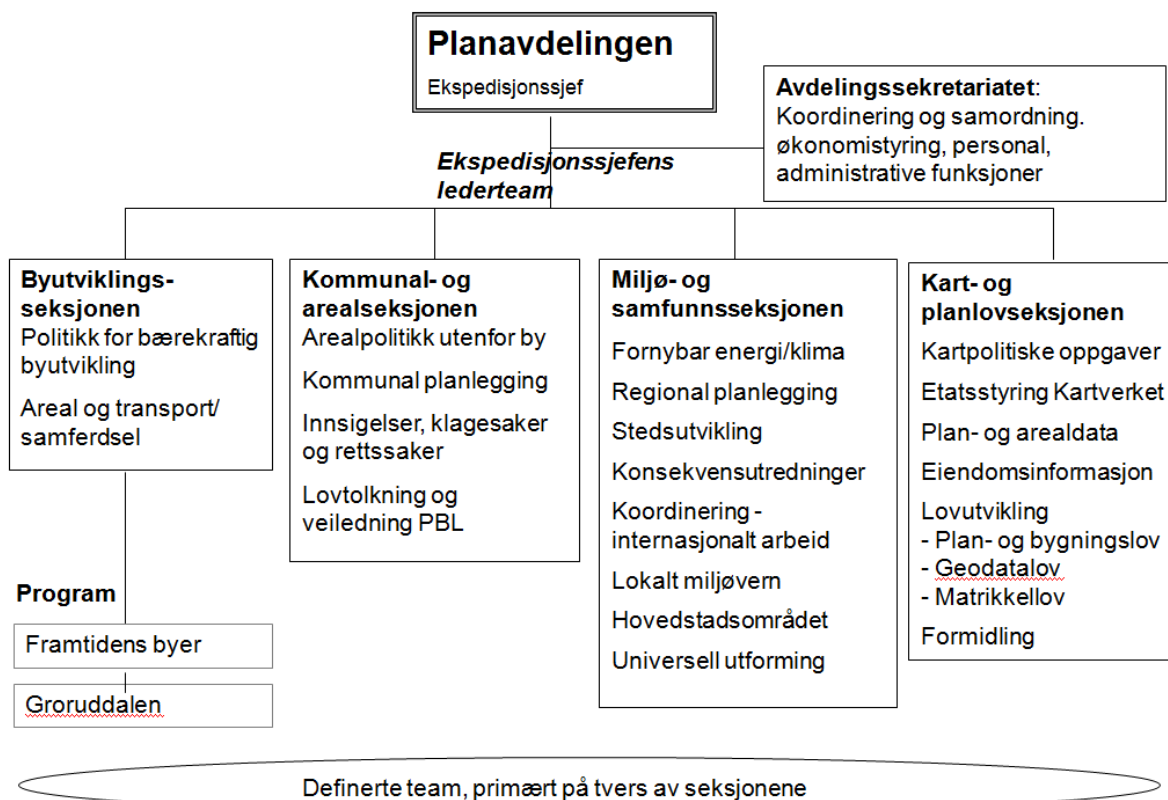
med fylkeskommuner og fylkesmenn, som har hovedansvaret for den praktiske veiledningen overfor kommunene og ansvar for å sikre nasjonale interesser i planprosessene. Fylkesmennene er delegert myndighet til å avgjøre klagesaker.

Miljøverndepartementet har vært gjennom en prosess med omorganisering med små konsekvenser for Planavdelingen.

Nytt organisasjonskart for Miljøverndepartementet gjeldende fra 1. juli 2013.

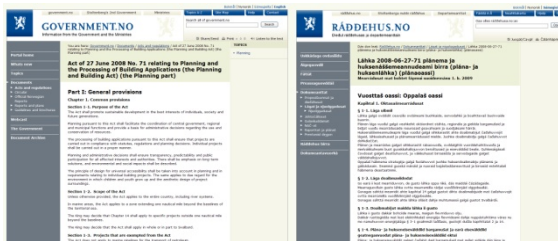

Organisasjonskart for Planavdelingen med ansvarsområder.

4 Lovutvikling

Plan- og bygningsloven

Plandelen av plan- og bygningsloven forvaltes av Miljøverndepartementet. Den trådte i kraft 1. juli 2009, og er omtalt i tidligere årsrapporter. Byggesaksdelen hører inn under Kommunal- og regionaldepartementet og trådte i kraft 1. juli 2010, altså ett år etter plandelen. I løpet av 2012 har departementet utgitt flere viktige veiledere knyttet til loven, og det er i forbindelse med disse gjort omfattende utdypinger og konkretiseringer av loven og dens virkninger for planpraksis.

Plandelen av plan- og bygningsloven er også tilgjengelig på engelsk og samisk.

Aktuelle lov- og forskriftsendringer i plan- og bygningsloven

Miljøverndepartementet har i 2013 arbeidet med forslag til enkelte endringer i plan- og bygningsloven. Det tas sikte på å sende forslagene på høring i høst. Dette gjelder:

Justering av "5-årsregelen" for gjennomføring av detaljreguleringer basert på private planforslag

Forslaget åpner for at kommunen kan vedta en lengre frist enn 5 år, men ikke mer enn 10 år, for oppstart av gjennomføring av en plan. Fristen kan senere forlenges med 2 år av gangen etter behov.

Enkelte endringer i bestemmelsene om konsekvensutredninger
ESA har stilt spørsmål om den norske implementeringen av EU-direktivene om konsekvensutredninger er tilstrekkelig. Videre har erfaring vist at det er behov for mer fleksible regler om fastsetting av utredningsplikt for vedlegg II-tiltak. Det tas derfor sikte på endre dagens bestemmelser om planprogram og om melding med utredningsprogram for planer og tiltak etter annet lovverk, slik at det gjennom forskrift fastsettes hvilke vedlegg II-tiltak som faller inn under utredningsplikten. Sammen med forslaget om lovendringer vil det også bli sendt på høring forslag til endrede forskrifter.

Flere og kortere tidsfrister for planbehandling

Det foreslås nye frister for slutfasen av et ferdig utarbeidet planforslag for å bidra til at saker ikke blir liggende ubehandlet i overgangen mellom behandlingsleddene.

Det skal for øvrig også utarbeides retningslinjer med 8 måneders frist for den sentrale behandlingen av innsigelsessaker.

Miljøverndepartementet skal varsle innen 4 måneder dersom fristen på 8 måneder ikke kan overholdes.

Enkelte rettinger og klargjøring av lovteksten på bakgrunn av praktiseringen av loven

Dette gjelder lovtekniske rettinger og klargjøringer i 13 øvrige paragrafer i plandelen av loven.

Endringer i Kommunal- og regionaldepartementets del av loven – reglene om byggesaker

Kommunal og regionaldepartementet som har ansvaret for byggesaksdelen av plan- og bygningsloven har sendt på høring visse forslag til endringer i sin del av loven.

Siktemålet er å effektivisere byggesaksprosessene. I tillegg

foreslås andre mindre endringer og justeringer for å avklare forhold som skaper usikkerhet hos brukerne av loven, og for å rette opp feil som er avdekket siden ikrafttreddelsen av loven i 2010.

Geodatalov

Stortinget vedtok i juni 2010 en egen geodatalov. Loven skal bidra til god og effektiv tilgang til offentlig geografisk informasjon (geodata) for offentlige og private formål. Loven vil bidra til å styrke samarbeidet om deling av geodata mellom virksomheter med offentlige oppgaver, og sikre videre utvikling og drift av den nasjonale infrastrukturen for geografisk informasjon.

Loven gjennomfører europa-parlaments- og rådsdirektiv 2007/2/EF av 14. mars 2007 om etablering av en infrastruktur for geografisk informasjon i Det europeiske fellesskapet (INSPIRE).

Loven omhandler de mer prinsipielle sidene knyttet til koordineringen av den geografiske infrastrukturen, herunder deling av geodata og tilgang til geodatatjenester.

Detaljerte og tekniske bestemmelser om infrastrukturen og datainnhold er gitt gjennom forskrifter som trådte i kraft august 2012.

Den praktiske gjennomføringen av samarbeidet om infrastrukturen organiseres gjennom forvaltnings-samarbeidet Norge digitalt.

Nasjonalt geodataråd ble utnevnt i mai 2012. Rådet skal sikre et godt samarbeid mellom alle som forvalter og bruker ulike typer geografisk informasjon. Rådet skal gi innspill til Miljøverndepartementet om norsk geodatapolitikk, gi råd til offentlige myndigheter som bidrar med eller bruker geografisk informasjon og det skal følge innføringen av geodataloven.

www.norgedigitalt.no

Matrikkellov

Ny matrikkellov trådte i kraft i januar 2010. Loven skal sikre tilgang til viktige eiendomsopplysninger ved at det blir ført et sentralt, ensartet og pålitelig register (matrikkelen) over alle faste eiendommer i landet, herunder grunneiendom, bygninger og adresser, og med kartlagte grenser og eiendomsforhold. Registeret inneholder derfor også eiendomskart.

Det nye regelverket stiller nye krav til saksbehandling, gjennomføring av oppmålingsforretninger og føring av matrikkelen. Det blir blant annet satt strengere krav til tidsfrister og dokumentasjon.

Kommunens ansvar for oppmåling og matrikulering av eiendom videreføres som i dag. Kommunen må sørge for at oppmålingsforretningene blir utført

av kompetent personale. Miljøvern-departementet anbefaler at landmåler minst har treårig høyere utdanning som bachelor i landmåling og eiendomsutforming eller tilsvarende realkompetanse.

For lovtekst og utfyllende merknader se:

www.regjeringen.no/kart

www.matrikkelen.no

5 Regional planlegging

Landet er delt inn i 19 fylker. Fylkeskommunene har ansvaret for å utarbeide regionale planstrategier og nødvendige regionale planer.

Regional planstrategi

Innen et år etter hvert fylkes- og kommunevalg skal fylkeskommunene utarbeide en regional planstrategi i samarbeid med alle som vil bli berørt av planarbeidet.

Planstrategien skal blant annet:

- redegjøre for viktige regionale utviklingstrekk og utfordringer
- vurdere hvordan utfordringene skal følges opp, og hvilke klargjøre hvilke myndigheter, statsetater og andre som bør delta i planprosess og gjennomføring

Den første generasjonen av regionale planstrategier ble utarbeidet av fylkeskommunene etter valget høsten 2011.

Planstrategiene skal godkjennes av Miljøverndepartementet og departementet har nå samtlige strategier til behandling. Godkjent planstrategi vil forplikte alle berørte myndigheter – også de statlige - til å delta i gjennomføringen av strategien. De skal legge strategien til grunn for sin egen virksomhet. Alle fylkeskommuner har utarbeidet sine strategier og de er til behandling i departementet. Det har vist seg at det tar lengre tid å godkjenne planstrategiene enn forventet.

I løpet av høsten 2013 publiseres departementets behandling av planstrategiene på en oversiktsside under www.planlegging.no.

Fylkeskommunene sier at arbeidet med planstrategiene har vært nyttig for å utvikle felles ståsted og felles virkelighetsoppfattelse.

Planoppgavene er sortert og prioritert, og det er skapt et felles engasjement på tvers av administrative og politiske grenser. De sier også at prosessen har banet vei og skapt læring for kommunene.

Regional plan

Etter den nye plan- og bygningsloven kan fylkeskommunene utarbeide regionale planer etter behov for et helt fylke, for delområder eller for særskilte tema. De regionale planene med arealkonsekvenser kan ha retningslinjer og planbestemmelser. De regionale planene skal inneholde et handlingsprogram for gjennomføringen. Handlingsprogrammet rulleres årlig.

Regionale planer egengodkjennes av fylkestinget forutsatt at det ikke foreligger innvendinger fra statlige myndigheter eller kommuner.

Plansamarbeid om areal og transport planlegging i Oslo og Akershus

Oslo kommune og Akershus fylkeskommune har nå utarbeidet planstrategi og planprogram for en felles regional plan for areal og transport i hovedstadsregionen.

Planstrategien er nå i Miljøverndepartementet til godkjenning.

<http://plansamarbeidet.no/>

Kjøpesentra

Alle fylkene i landet har regionale planer for handel og senterstruktur, syv av dem er eldre enn 2008. Fem fylker har satt en rullering på dagsordenen.

De største utfordringene i praktiseringen av planene er å vurdere hvilke konsekvenser nyetablering av kjøpesentre utenfor bysentrum vil få for eksisterende

handel og bysentra, vurdere skillet mellom ulike typer varehandel, vurdere endring i transportarbeid ved nye lokaliseringer og lokalisering av store landsdekkende (internasjonale) kjeder.

Eiendomsselskaper med kjøpesentra i en rekke byer er viktige for utviklingen av senterstrukturen. Det er fem dominerende eiendomsselskaper i Norge. Den nasjonale politikken er drøftet med de to største eierne som har til sammen vel 100 kjøpesentre i Norge.

6 Kommunal planlegging

Norge har 428 kommuner som er svært ulike når det gjelder geografi, areal og folketall. Over halvparten av kommunene har mindre enn 5 000 innbyggere, og 12 kommuner har mer enn 50 000 innbyggere.

Kommunene har ansvaret for å utarbeide kommunal planstrategi, kommuneplaner og reguleringsplaner.

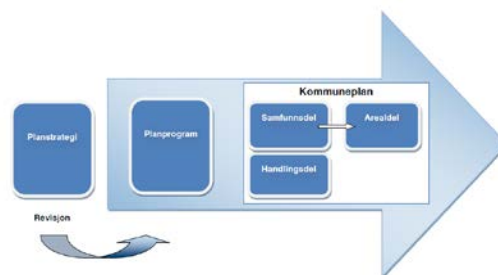
Planer hjemlet i plan- og bygningsloven er bindende eller retningsgivende for hvilke tiltak som kan gjennomføres i områder stor verdi for landbruk, natur og friluftsliv (LNF-områder).

I 2012 ble det gitt 1 851 byggetillatelser i samsvar med kommunale arealplaner i LNF-områder. Dette er noe lavere enn i 2011 og 2010. I tillegg ble det i 2012 gitt 1401 dispensasjoner for nybygg i landbruks-, natur- og friluftsområde.

Innen et år etter kommune- og fylkestingsvalget i 2011 skulle kommunestyrene og fylkestingene ha laget planstrategier.

NIVI-analyse har på oppdrag fra Miljøverndepartementet kartlagt status i arbeidet med planstrategiene.

346 kommuner eller nesten 80 % av kommunene har vedtatt sin kommunale planstrategi innen utgangen av 2012. 82 kommuner rakk det ikke, men 51 av dem tok sikte på behandling i løpet av første halvår 2013.

Kommuneplanprosessen.

Reguleringsplaner

I 2012 ble det vedtatt i overkant av 2000 reguleringsplaner (2108). Dette er samme nivå som de siste 6 årene. Andel private planer har gått ned til 58 % i 2011

og 72 % i 2010. I perioden 2004-2010 var andelen private planforslag 72-76 %.

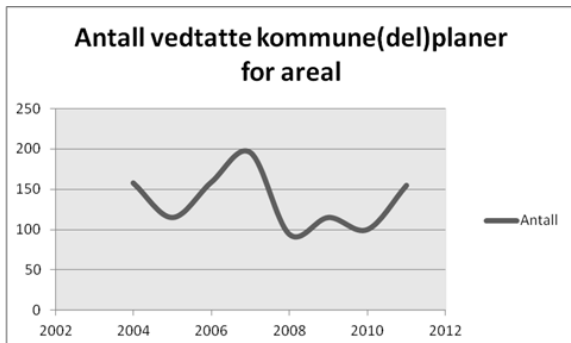
Tallene viser at planaktiviteten blant private aktører har gått noe ned. Dette skyldes nedgang i bygging av boliger og fritidsboliger, og tilpasning i forbindelse med innføring av ny plan- og bygningslov gjennom bl.a. områderegulering som utføres av kommune.

Det norske systemet med private reguleringsforslag gir et stort behov for samspill mellom private og kommunale planaktører i planprosessene. For å øke kvaliteten på planene har departementet i flere år kurset kommunene i reguleringsplanarbeid. Arbeidet er utført i samarbeid med Kommunesektorens organisasjon (KS).

Kommuneplaner

Antall vedtatte kommuneplaner og kommunedelplaner for areal varierer fra år til år.

I 2012 ble det vedtatt 76 kommune(del)planer for areal. 26 kommuner har oppgitt at deres kommuneplaner for areal er vedtatt i 2012. I 2012 ble det vedtatt 144 nye samfunnsdeler til kommuneplan og tematiske kommunedelplaner. 23 kommuner har oppgitt at deres samfunnsdel er vedtatt i 2012.

Antall vedtatte arealplaner på kommuneplannivå 2004-2011. (SSB).

Gjennomsnittlig alder på arealdelene er 5 år og for samfunnsdelene 6 år. Det er særlig kommuner med stort areal, lite folketall og fraflytting som har eldre planer. Mange av disse kommunene har også liten plankompetanse.

Det er en utfordring å bygge opp kapasitet, kompetanse og motivasjon slik at alle kommuner får en oppdatert og god kommuneplansituasjon.

Konflikttemaer i arealplanene

Særlig fokuserte konflikttemaer i de kommunale planene har vært

bygging i strandsonen langs sjø og ferskvann, lokalisering av riksveger, jordvern, sikring av villreinens leveområder, kulturminner, friluftsliv og landskap, reindrift og kjøpesentersaker.

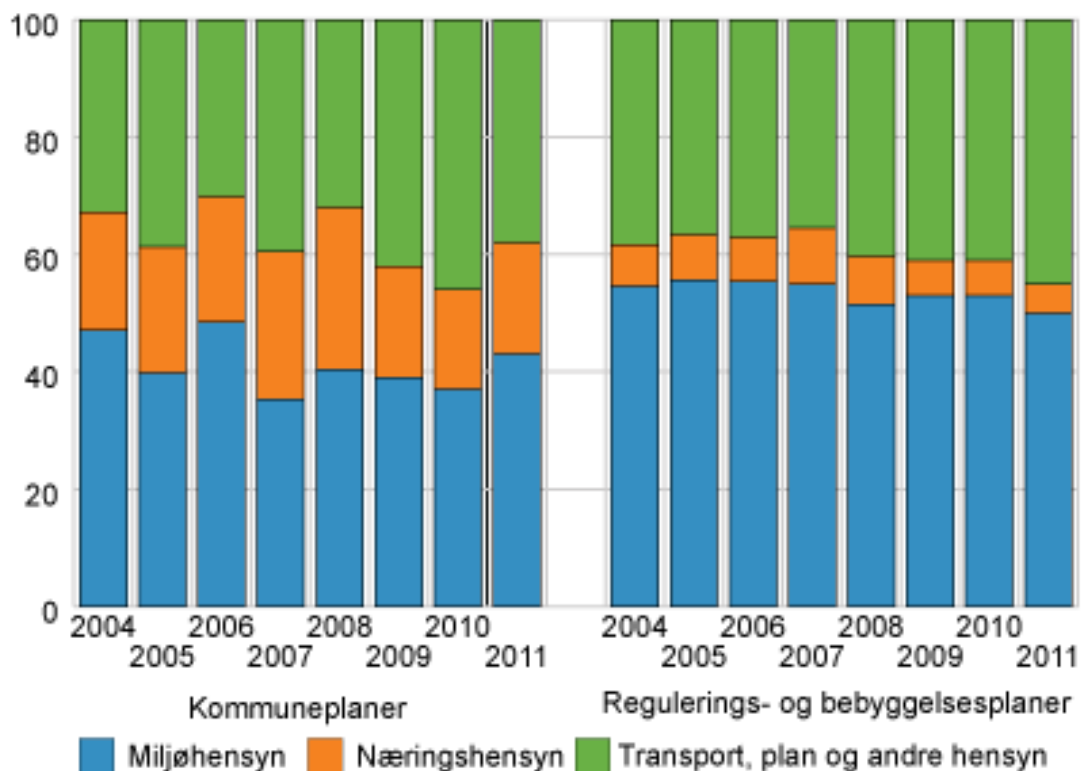
Statlige og regionale interesser

Når kommunale arealplaner vurderes å være i strid med nasjonale eller viktige regionale interesser, kan statlige og regionale myndigheter fremme innsigelse til planene. I 2012 ble 46 % av kommuneplanene og 31 % av reguleringsplanene møtt med innsigelse. Tilsvarende tall for 2011 var 52 % for kommuneplaner og 33 % for reguleringsplaner.

De vanligste begrunnelsene for innsigelser fra myndighetene er miljø eller transportinteresser. For 2012 var 39 og 44 prosent av innsigelsene til kommuneplaner henholdsvis begrunnet med miljø og transporhensyn. For reguleringsplaner var andelen 45 og 50 prosent.

Hoveddelen av innsigelsene blir løst lokalt gjennom planprosessen eller ved mekling hos fylkesmannen. Bare 1-2 % av alle vedtatte planer blir avgjort av Miljøverndepartementet. I 2012 behandlet departementet 31 planer med innsigelse. Disse sakene er ofte prinsipielt viktige saker, som gir uttrykk for regjeringens arealpolitikk.

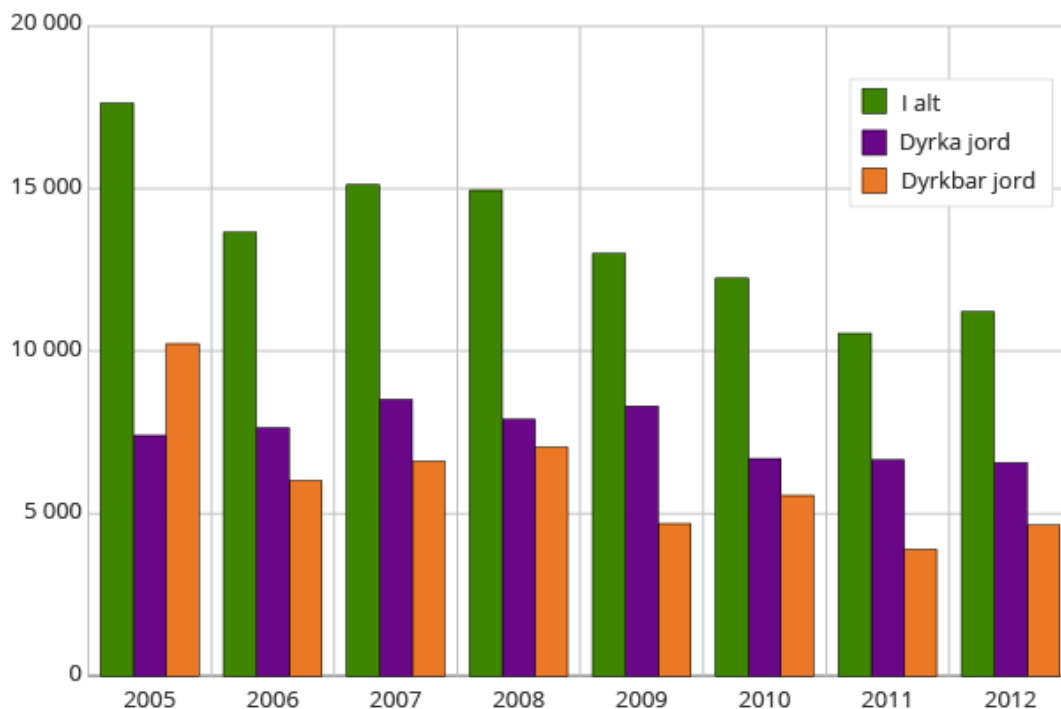
Innsigelser fra myndighetene til kommunale planer. 2004-2011.
Prosentvis fordeling av innsigelsesgrunn.

Oversikt over innsigelsessaker 2004 – 2011 (SSB).

Omdisponering av dyrka og dyrkbar jord, etter jordloven og etter plan- og bygningsloven til andre formål enn landbruk. 2005-2012. Dekar

Dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

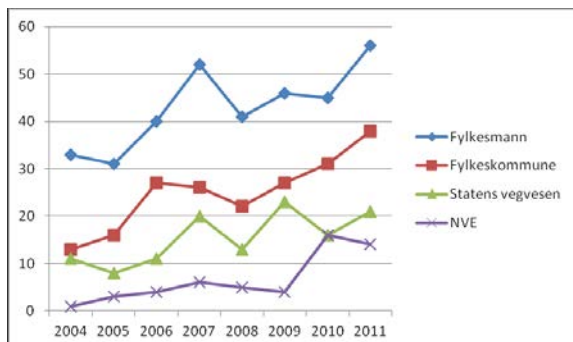
Omdisponering av jord 2005-2012 (SSB).

Gjennomgang av Innsigelsesinstituttet

Miljøverndepartementet har i 2013 gått gjennom innsigelsessystemet i plan- og bygningsloven, der formålet har vært å undersøke om praksisen knyttet til innsigelser kan bli mer effektiv og målrettet og å finne tiltak som kan iverksettes for å nå dette. Arbeidet har skjedd i samarbeid med andre departementer, fylkesmannsembetene, fylkeskommuner og en bredt sammensatt ressursgruppe.

Miljøverndepartementet har sett på om det fremmes for mange innsigelser eller om det fremmes for få; og om noen saksområder blir for dårlig ivaretatt i enkelte områder eller typer saker. Innsigelser må også ses i sammenheng med det faktiske resultatet. Blir planene gode nok, og får vi de utbyggingsprosjektene og den arealforvaltningen vi ønsker?

Arbeidet er i slutfasen, og et revidert rundskriv om innsigelser (T-5/95) vil foreligge til høsten. I tillegg har NIBR (Norsk institutt for by- og regionsforskning) foretatt en undersøkelse av KOSTRA-tallene for 2004-2011 knyttet til innsigelser.

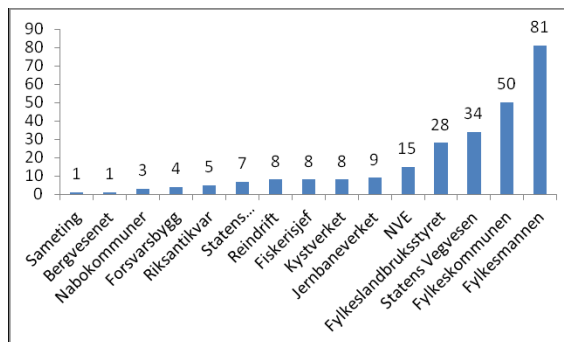
Andel kommune(del)planer møtt med innsigelser, 2004-2011. I prosent av kommuner som har sendt kommune(del)plan på høring.

Rapporten viser at andel planer møtt med innsigelse på kommuneplannivå ikke viser noen tydelig utvikling over tid, men at det for reguleringsplaner er en stigende trend til bruk av innsigelser. Fylkesmenn og fylkeskommuner står for de fleste innsigelsene.

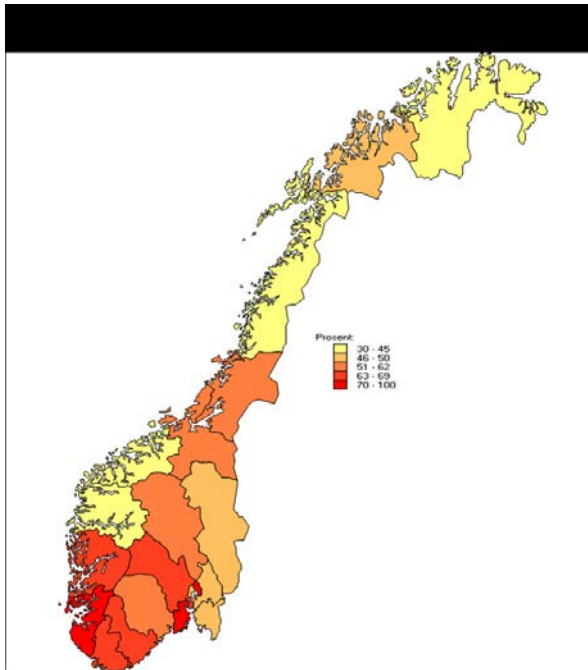
Hovedfunn etter gjennomgangen av praksisen viser at økt regional og kommunal koordinering vil løse flere innsigelser, det samme vil økt saksbehandlerkapasitet på regionalt nivå. Det er også viktig at det gis klare overordnede føringer for når innsigelse kan fremmes og at grunnlaget for innsigelser begrunnes godt. Tilbakemeldinger fra ulike instanser viser også at det er behov for økt politisk forståelse for regelverket og at tidlig involvering fra partene i prosessen er nødvendig for at systemet skal være effektivt.

[Rapport om innsigelser etter plan- og bygningsloven \(NIBR\)](#)

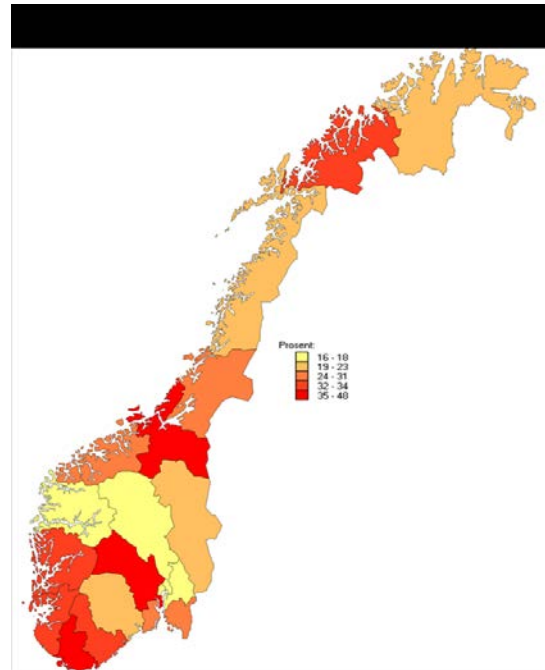
Det er igangsatt et treårig forsøk der fylkesmennene skal samordne statlige innsigelser. 6 fylkesmenn deltar i forsøket. Målet er mer effektive og bedre planprosesser.

Andel kommuner som har fått innsigelse fra ulike myndigheter. Prosent av alle kommuner som har fått innsigelse til kommune(del)plan.

Innsigelsesandel fordelt på fylke, kommune(del)plan.

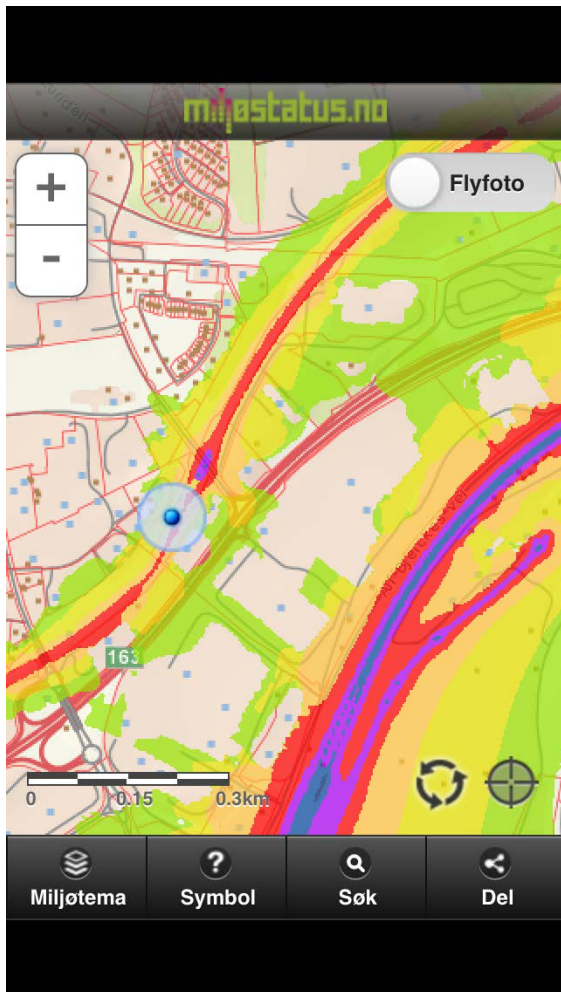

Innsigelsesandel fordelt på fylke, reguleringsplan.

7 Digitale stedsdata – matrikkel og planregister

Digitale stedsdata er sentrale i all plansaksbehandling og miljøforvaltning. Det blir stadig enklere å ta i bruk slike data i planleggingen, men området krever også større oppmerksomhet.

Det europeiske INSPIREDirektivet pålegger deling av slike data mellom offentlige myndigheter gjennom tilrettelagte tjenester, metadata og standardisering. Norge har implementert direktivet som ledd i EØS-avtalen.

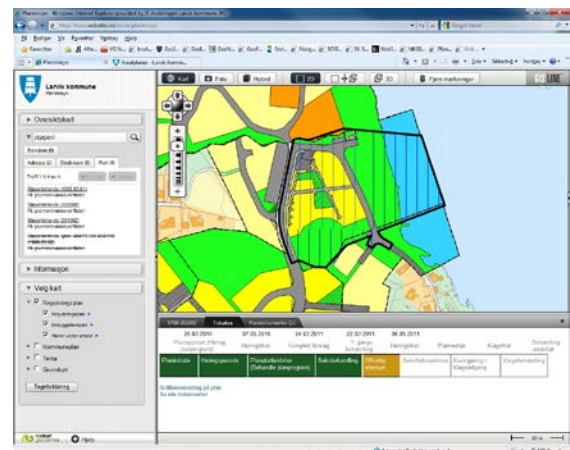
Tilgjengeliggjøring av stedfestet miljøinformasjon for mobile løsninger på www.miljostatus.no. I dette tilfellet støy.

Miljøverndepartementet har arbeidet med en strategi for bedre og rimeligere tilgang til kart- og eiendomsdata som vil bli lansert i høst.

Plandata og planregister

Framstilling av planer skjer etter en felles standard som er forskriftsfestet.

Standardisert planinformasjon inngår nå i den nasjonale geografiske infrastrukturen.

Larvik kommune sin internettside for digital plandialog.

Kommunene er pålagt å ha et planregister som gir opplysninger om gjeldende arealplaner. Full nytteverdi av planregisteret får man først når alle gjeldende planer legges inn og man har et komplett digitalt planregister. Noen kommuner er ferdige med denne jobben, mens andre er midt i etableringsfasen. Kartverket bistår kommunene i dette arbeidet.

SePlan

Kartverket har utviklet en klient, SePlan, for innsyn i plandataene fra kommunene. SePlan er en enkel nasjonal innsynsløsning over arealplaner for partene i Norge Digitalt.

<http://seplan.no/>

Ny norsk geoportal

Dette er en felles prosjektsatsing i regi av Norge digitalt partene. Arbeidet skal baseres på brukerbehov fra Norge digitalt partene, systemleverandører og øvrige brukergrupper.

Geoportalen skal utgjøre et viktig nav i infrastrukturen for geodata, og gjøre tilgang til geodata enklere for brukerne. Portalen skal gi tilgang til metadata, geodata, geodatatjenester og andre ikke-koordinatfestede data. Den skal også tilby løsninger og komponenter (teknologier) som støtter opp om moderne bruk av XML/GML.

Den planlagte prosjektsatsningen skal gå over 3 år, og er inndelt i 7 arbeidspakker.

Matrikkel

Ny matrikkellov trådte i kraft i 2010 og stiller store krav til kommunene for registrering og kvalitetssikring av opplysninger om fast eiendom, adresser og bygninger.

Kartverket har lansert en ny publikumsløsning som gir nøkkelinformasjon fra matrikkelen. <http://www.seeiendom.no>

Regjeringen lanserte i april 2012 et digitaliseringsprogram for offentlig sektor. Matrikkelen vil være en av de nasjonale felleskomponentene i dette programmet.

Framover skal også matrikkelen samvirke med skatteetatens registre.

Det offentlige kartgrunnlaget

Innføring av et bredere tilfang av geodata i det offentlige kartgrunnlaget gjennomføres i henhold til geodataloven- og forskriften, plan- og bygningsloven og kart- og planforskriften. En mer konkret vurdering av hva det offentlige kartgrunnlaget skal bestå av vil bli tatt jevnlig, herunder hvilke temadata som skal inngå i grunnlaget.

Utredning om formidling av data fra Grunnbok og Matrikkel

Miljøverndepartementet har laget en utredning om formidling av grunnbok- og matrikkelinformasjon fra Kartverket. Kartverket skal tilby to tekniske grensesnitt for avgivelse av eiendomsdata hvorav det ene skal gjøre det mulig for virksomheter å laste ned hel- eller delkopier av data fra grunnbok og matrikkel for lokal

lagring (massivnedlastings-grensesnitt) og det andre gir tilgang til enkeltdata (spørregrensesnitt). I tillegg foreslås det å gi publikum gratis tilgang på tinglyst informasjon på Internett via en online søke- og visningstjeneste hos Kartverket.

Geointegrasjon

Geointegrasjon er en ny standard som skal forbedre utveksling av data og stedfestet informasjon mellom kommunale datasystemer noe som vil gi en mer effektiv kommunal forvaltning.

Den nye standarden, geointegrasjonsstandarden (GI-standarden) vil føre til at man kan unngå dobbeltlagring og dobbel registrering av informasjon og dokumenter. Standarden er utviklet av Kartverket, KS og kommunesektoren i samarbeid med ledende systemleverandører.

Standarden ble vedtatt 31. januar 2012. Allerede nå er flere av leverandørene i gang med å utvikle nye produkter. Dette er produkter som utnytter mulighetene for å hente og vise informasjon fra ulike fagsystemer. GI-standarden omfatter mange fagområder, og saksbehandlere vil kunne få en forbedret hverdag, ved at det er etablert løsninger som bidrar til å unngå parallelle arkivløsninger. Fagsystemene kan etter hvert nå jobbe direkte mot kommunens hovedarkiv.

www.geointegrasjon.no

GeoSynkronisering – muliggjør synkronisering på tvers av systemer

GeoSynkronisering er et prosjekt for å utvikle spesifikasjoner for grensesnitt som muliggjør synkronisering av databaser med geografisk datainnhold på tvers av plattformer og systemløsninger. Prosjektet er ledet av Kartverket og blir utviklet av systemleverandører og Norge digitalt parter (deltakende virksomheter).

www.geosynkronisering.no

Grensesnitt mellom fagsystemer.

Nordisk datadeling – samarbeid over grensene

Målet med prosjektet har vært tredelt;

- å se på best praksis
- tilgjengelige INSPIRE temaer i det enkelte land
- et felles nordisk basiskart ved hjelp av WMS tjenester fra INSPIREs europeiske geoportal

Noen utfordringer som ble avdekket i forbindelse med datainnsamlingen var språkbarrierer og manglende INSPIRE services i de nasjonale geoportalene. Den mest effektive måten å finne de rette dataene på var ved personlig kontakt med kolleger i de andre landene.

8 Konsekvensutredninger

Konsekvensutredninger

Plan- og bygningslovens regelverk om konsekvensutredninger (KU) omfatter både tiltak og planer etter plan- og bygningsloven, og i tillegg store utbyggingstiltak som behandles etter annet lovverk, for eksempel vindkraftanlegg etter energiloven. Norge har en forskrift om konsekvensutredninger som dekker både EU's "plandirektiv" og "prosjektdirektiv".

Loven innebærer at bestemmelsene om konsekvensutredninger inngår i bestemmelser for de enkelte plantypene, og at arbeidet med konsekvensutredninger er integrert i selve planarbeidet.

Miljøverndepartementet publiserte sommeren 2012 en veileder om konsekvensutredninger i kommuneplanens arealdel. I tillegg er det satt i gang en revisjon av forskriften om konsekvensutredninger på bakgrunn av en

henvendelse fra EFTAs overvåkingsorgan ESA, samt for å innlemme nytt norsk regelverk.

Sommeren 2012 ble det gitt ut veileder om konsekvensutredning av kommuneplanens arealdel.

9 Kompetanse, formidling og forskning

Formidling og kompetanse

Planavdelingen har som en viktig del av sitt arbeidsfelt å formidle planpolitikk, planjuss og god planpraksis til kommuner, fylkeskommuner, fylkesmenn og private aktører.

En viktig kanal for formidling av informasjon fra Planavdelingen er www.planlegging.no. Her ligger veiledere, foredrag fra arrangementer, innsigelsessaker osv.

Departementet har en utstrakt reiseaktivitet til fylkesmenn, fylkeskommuner og kommuner. Blant annet holdes det plan- og bygningslovsseminarer for kommunene årlig i alle fylkene, der departementet deltar på mange. Det er også etablert flere nettverk for fylkeskommuner og fylkesmenn, knyttet til regional og kommunal planlegging, stedsutvikling, barn og unge osv.

Plannytt og Planjuss.

Det legges også økt vekt på formidling av planleggingsaktiviteten, blant annet som følge av betydelig økt kunnskap om denne gjennom det nasjonale rapporteringssystemet KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering, se senere i årsrapporten).

[KOSTRA](http://www.regjeringen.no/planjuss)

Alle departementets avgjørelser i kommunale plansaker blir lagt ut på internett. Avgjørelser og lovfortolkninger publiseres i rettskilderegistret Gyldendal rettsdata. Departementet gir årlige utdrag av viktige avgjørelser i publikasjonen Planjuss.

www.regjeringen.no/planjuss

Veiledning om plandelen av plan- og bygningsloven

Implementeringen av plan- og bygningsloven er nå fullført. Veiledning om loven og praktiseringen av den, skjer dels gjennom nettverkssamlinger og konferanser, og dels gjennom veiledere på internett. Fylkeskommunene og fylkesmennene har en sentral rolle i formidlingen til kommunene.

Fra reguleringsplanveilederen.

Veiledere

Det er publisert mange veiledere til plandelen av loven og flere kommer fremover.

Veiledere om arealdelen og samfunnsdelen.

Det er blitt publisert nye tema-veiledere om hvordan landbruk, barn og unge, mineralforekomster, og samfunnssikkerhet kan ivaretas i planleggingen.

Temaveiledere for landbruk, barn og unge, mineralske forekomster, og samfunnssikkerhet.

Sametingets planveileder

Sametinget har utarbeidet en planveileder med en omfattende kommentardel om sikring av samiske interesser i planleggingen. Dette gjelder store områder med over 140 kommuner og 6 fylkeskommuner. Kommunene i disse områdene har plikt til å ta hensyn til samisk kultur i planleggingen. Sametinget har rett til å reise innsigelser der dette ikke ivaretas og plikt til å bistå i planleggingen.

Sametingets planveileder
Veileder for sikring av naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsutøvelse og samfunnsliv ved planlegging etter plan- og bygningsloven (plandelen)

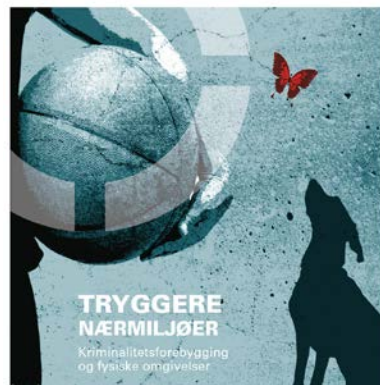

www.sametinget.no/dokumenter

Veileder om kriminalitetsforebygging

For drøyt ti år siden ga det kriminalitetsforebyggende råd (KRÅD) ut veiledningsheftet "Bedre planlegging, færre farer. Kriminalitetsforebyggende sjekkliste for forebyggere". KRÅD har i 2012 revidert veilederen. Veilederen har et trygghetsskapende og kriminalitetsforebyggende perspektiv og gi praktiske anvisninger på hvordan dette kan inngå i planlegging og utforming av boligområder, skoler, næringssentra og grøntarealer.

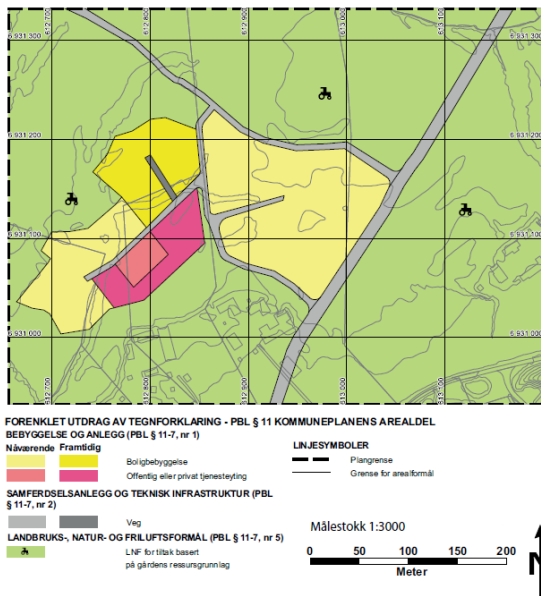
www.kråd.no www.krad.no

I tillegg til veiledere om selve loven og forskriftene med lovkommentar, oppdateres en side med "[spørsmål og svar](#)" til loven to ganger i året.

På www.planlegging.no finner en også lenker til andre departementer og direktoraters veiledning av betydning for planlegging etter plan- og bygningsloven.

www.planlegging.no

Planeksempel fra veilederen om kommuneplanens arealdel.

Nettportalen Miljøkommune.no

I 2011 startet arbeidet med å etablere en nasjonal veiviser i kommunal planlegging og miljøforvaltning. Miljøkommune.no er et hjelpemiddel for kommunale saksbehandlere innen miljø, planlegging, naturforvaltning, forurensning, landskap, kart og matrikkel. Hensikten er å møte noe av kompetanse- og kapasitetsutfordringene kommunene har. Første versjon av nettportalen er nå tilgjengelig og bygges ut med innhold

fram til 2014. De første tilbakemeldingene fra kommunene er at de har nytte av dette tiltaket og de ser fram til at portalen utvikles videre.

Portalen viser kommunens myndighet og oppgaver sortert etter tema og har forslag til hvordan oppgavene kan løses.

www.miljokommune.no

Forskning

Det satses nå på evaluering og følgeforskning som grunnlag for videre utvikling av praksis, veiledning av lover og forskrifter.

Planavdelingen har samarbeid med institutter og forskningsmiljøer for å sørge for relevant forskning og utredning. Dialog- og styringsmøter med Forskningsrådet, Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) og andre sentrale aktører er viktige arenaer.

Planavdelingen bidrar med midler til forskningsprogrammer i regi av Forskningsrådet.

Forskningsprogrammet Demokrati, styring og regionalitet (DEMOSREG) ble etablert i 2005. DEMOSREG skal stimulere til økt kunnskap om lokale og regionale konsekvenser av nasjonale og internasjonale utviklingstrekk i forhold til samfunnsdeltakelse, bosetting, tjeneste-

tilgjengelighet, næringsutvikling og identitet. For neste 5-årsperiode er det innvilget i alt 22 søknader med en samlet ramme på 80 mill. kroner.

Følgende forskningstemaer har prioritet:

- Økonomisk utvikling og strukturelle omstillingsprosesser
- Offentlig styring og planlegging
- Demokrati og politisk deltakelse

Forskningsprogrammet AREALTRE ble etablert 1. januar 2008. Det er utarbeidet ny programplan kalt Natur- og næring (2008-2013).

Programmet skal:

- Utvikle kunnskap til støtte for næringspolitikk innenfor fiskeri, havbruk, reindrift, skogbruk, jordbruk, samt kunnskap til støtte for en bærekraftig areal- og ressursforvaltning. Klimarelevans prioriteres.
- Utvikle kunnskap til støtte for verdiskaping i norsk skog – og trebasert næringsvirksomhet.

Planavdelingen er, i samarbeid med Forskningsrådet, engasjert i det europeiske forskningssamarbeidet Joint Programming Initiative (JPI) Urban Europe. Vi ønsker å bedre kunnskapsgrunnlaget for *bærekraftig byutvikling*. I denne JPI'en er det lagt opp til betydelig aktivitet allerede i pilotfasen 2012-2013, herunder har det vært 2 felles utlysninger. Også Danmark, Finland og Sverige er med i JPI Urban Europe. Norge var ikke med i den første utlysningen, men deltar i den andre utlysningen sommeren/høsten 2013.

Det er lite ressurser satt av til planforskning totalt i Norge, og departementet har satt i gang et arbeid med sikte på å øke omfanget og relevansen av planforskningen. Det blir blant annet diskutert ulike modeller for et planforskningssenter, og for økt samarbeid mellom forskning, utdanning og arbeidsliv.

10 By- og tettstedsplanlegging

Plansatsing mot store byer

Norge står overfor en sterkt økende befolkningsvekst kombinert med en sterkt økende urbanisering. Fra og med 2013 er det igangsatt en ny 5-årig satsing rettet mot de store byene som skal medvirke til framtidsrettet byplanlegging, bedre bymiljø og tilrettelegging for økt boligbygging.

Satsingen er på 30 millioner kroner pr år. Midlene har for det første gjort det mulig å styrke fylkesmanns-embedene for de fire største byregionene med en ny stilling, slik at Fylkesmannen her bedre blir i stand til å påse at kommunene ivaretar tilstrekkelig boligbygging. Miljøvernministeren har også sendt et brev til alle fylkesmennene angående boligbygging.

18 millioner er avsatt som tilskudd. På bakgrunn av god erfaring fra plansamarbeidet mellom Oslo og Akershus vil 6 millioner gå til plansamarbeid i de tre store byområdene rundt Bergen, Trondheim og Stavanger. Gjennom plansamarbeid kan vi oppnå mer helhetlig lokalisering av boligbygging, handel og arbeidsplasser sammen med effektive areal- og transportløsninger.

Resten av tilskuddsmidlene vil bli brukt til kommuner som aktivt vil følge opp målene for en bærekraftig by- og boligpolitikk. Det vil bli lagt særlig vekt på prosjekter som kan brukes som eksempel for andre byer. Det er ønskelig å få prøvd ut tiltak for å styrke de urbane kvalitetene i byene. Dette gjelder blant annet gang- og sykkelveger, kollektivakser og urbant friluftsliv. Det gjelder videre offentlige og private uterom, grøntområder og kulturminner som

ressurs. Det er også ønskelig å prøve ut tiltak for å oppnå bedre samarbeid mellom kommunene og de næringsdrivende for å styrke handel og annen aktivitet i sentrum av byene.

Den nye satsingen innebærer også 25 millioner kroner over 5 år til planforskning rettet mot byer. Det var en første utlysning av midler våren 2013 med søknadsfrist 29. mai, der 17 aktører søkte om midler.

Faglig råd

I arbeidet med å utvikle gode planføringer til de store byene har miljøvernministeren også opprettet et faglig råd for bærekraftig bypolitikk. Utvalget er satt sammen av 15 personar med ulik faglig og geografisk bakgrunn. To av medlemmene er fra henholdsvis Danmark og Sverige. Rådet kom med en skriftlig midtveisrapport i juni 2013 og vil innen utgangen av året gi en endelig rapportering. Rådene deres vil være viktige innspill til den videre utformingen av den nasjonale bypolitikken.

[Midtveisrapporten \(pdf\)](#)

FAGLIG RÅD
FOR
BÆREKRAFTIG BYPOLITIKK

MIDTVEISRAPPORT
18. JUNI 2013

*Midtveisrapport fra faglig råd for
berekraftig byutvikling.*

Framtidens byer

Framtidens byer er et samarbeidsprogram (2008-2014) mellom staten, KS, næringslivet og de 9 største byregionene for å utvikle byområder med lavest mulig klimagassutslipp, tilpasning til klimaendringene og et godt bymiljø.

13 bykommuner deltar i programmet¹. De har forpliktet seg til å redusere sin andel av klimagassutslippene med 35 % innen 2030. Byene overoppfyller dermed Klimaforliket, som er et politisk kompromiss om Norges miljø- og klimapolitikk mellom partiene på Stortinget.

I tillegg til Miljøverndepartementet, som leder programmet deltar Sam-

ferdselsdepartementet, Olje- og energidepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet som formelle parter, med underliggende etater.

Det er undertegnet en intensjonsavtale med Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), Virke (handelens og servicenærings hovedorganisasjon) og Finansnærings felleorganisasjon (FNO).

Prioriterte områder

Arbeidet skal konsentreres om virkemidler og tiltak for å redusere klimagassutslippene fra vegtransport, stasjonær energibruk, forbruk og avfall samtidig som det skal utvikles strategier for å møte klimaendringene. Programmet skal bidra til å forbedre det fysiske bymiljø med tanke på økologisk kretsløp, sikkerhet, helse, opplevelse og næringsutvikling. Satsningen på bedre bymiljø er gitt en høyere prioritet fra og med 2011, blant annet ved økonomisk støtte til prosjekter som kombinerer de ulike målene i programmet.

Det er i gang nær 1000 tiltak og prosjekter innenfor rundt 40 samarbeidsområder i regi av Framtidens byer. Byene gjennomfører sine egne handlingsprogrammer som bygger opp under målene på alle innsatsområder. Framtidens byer virker som en ekstra stimulans og er en viktig overbygning for byenes miljø- og klimaarbeid.

[Eksempelsamling fra Framtidens byer](#)

Stat – kommune - næringsliv

¹ De 13 byene er Oslo, Bærum, Drammen, Sarpsborg, Fredrikstad, Porsgrunn, Skien, Kristiansand, Sandnes, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Gjennom økt samhandling ønsker stat, kommune og næringsliv å utnytte tilgjengelige ressurser bedre, utvikle mer effektive virkemidler og prøve ut nye tiltak for å fremme klima- og miljøvennlige byer. Regionale myndigheter, befolkningen og organisasjoner trekkes inn.

I programmet er det et mål at staten og kommunene går foran med et godt eksempel i klimaarbeidet. Dette gjelder særlig miljøsertifisering av offentlig virksomhet og offentlige anskaffelser. Det er blant annet samarbeid om leverandørutviklingskontrakter mellom offentlige innkjøpere og næringslivet der hensikten er å utvikle mer miljøvennlige produkter og tjenester.

På Miljøverndepartementets budsjett er det avsatt ca. 35 mill NOK til programmet i 2013. I tillegg blir ordinære statlige midler styrt inn mot måloppnåelse i Framtidens byer. Samferdselsdepartementet har i år satt av ca 670 mill NOK til

belønningsordningen for å stimulere de 13 byene til økt kollektivsatsing og redusert bilbruk. Transnova gir støtte til ladepunkter for elbiler og andre miljøvennlige tiltak innen

transportområdet. Tilsvarende gjelder for Enova, som disponerer betydelige fondsmidler til energiøkonomisering og overgang til fornybar energi. Husbanken har for 2013 avsatt 5 mill NOK til prosjekter i Framtidens byer. Også andre statlige stimuleringsordninger blir brukt til tiltak i byene.

Klimavennlig bytransformasjon i bydelen Strømsø i Drammen.

Organisering

For å sikre god politisk og administrativ forankring, ledes programmet av et årlig *politisk toppmøte* med statsråder, ordførere/byrådsledere og politisk ledelse i KS. Det praktiske samarbeidet er organisert i fire fagnettverk med deltakende byer, næringslivet og statlige instanser for henholdsvis areal og transport, energi i bygg, forbruk og avfall og klimatilpasning. I tillegg er bedre bymiljø et eget innsatsområde. Nettverkene ledes av departementene, men til hvert nettverk er det tilknyttet en faglig koordinator.

Demonstrasjon av bruk av regnbed for å hindre flom i tettbebygde områder.

Et viktig delprogram er Framtidens bygg som omfatter pilotprosjekter i form av både enkeltbygg og områdeutvikling, med krav om halvert klimagassutslipp fra materialer, transport og drift sammenliknet med vanlig praksis. Pr. august 2013 er det godkjent 17 pilotprosjekter fordelt på 8 ulike byer. Oslo, Drammen og Bærum har et eget program kalt FutureBuilt, med 25 godkjente prosjekter.

www.futurebuilt.no

Fire av de til sammen 42 prosjektene gjelder områdeutvikling: Strømsø i Drammen, Brøset i Trondheim, Furuset i Oslo og Havneparken i Sandnes. De er svært ulike i karakter og er henholdsvis sentrumsnært, hovedsakelig ubebygde, drabantby og, nedlagt havn, men i alle tilfellene er ambisjonene høye når det gjelder klima og kvalitet.

Følgeevaluering av Framtidens byer startet opp i 2010. På grunnlag av en nullpunktsanalyse og et sett indikatorer gjennomføres årlige evalueringer samt dybdestudier av en del utvalgte tiltak og prosjekter.

Bergen sentrum framstilt i modell fra prosjektet Regional havnivåstigning.

Det legges stor vekt på formidling av og informasjon om tiltak og resultater gjennom egen nettside. www.framtidensbyer.no. Her beskrives programmets mål, organisasjon og samarbeidsområder. Framtidens byers nyhetsbrev sendes ut jevnlig. Videre presenteres fortløpende nye prosjekter og framdrift i arbeidet samlet og innen de ulike satsningsområdene. I 2012 ble det etablert en egen nettbasert eksempelsamling.

Goruddalssatsingen

Goruddalssatsingen er et bredt samarbeid mellom Regjeringen og Oslo kommune, og regnes som det største byløftet i nyere norsk historie. Satsingen varer fra 2007 til 2016.

Hovedmålet er bærekraftig byutvikling og synlig miljøopprustning i Goruddalen med bedre livskvalitet og levekår.

Goruddalen i Oslo består av fire bydeler med til sammen 130 000 innbyggere. Området ligger nordøst i Oslo kommune og preges av drabantbybebyggelse.

Levekårsundersøkelser har vist at bydelene kommer dårligere ut enn

mange andre bydeler i Oslo. Høy grad av gjennomgangstrafikk har gitt utfordringer knyttet til støy- og trafikkforurensing. Over 40 % av befolkningen i Groruddalen har innvandrerbakgrunn.

I løpet av 10 år investerer staten og Oslo kommune over en milliard kroner i Groruddalen. Pengene brukes blant annet til områdeløft i åtte utvalgte steder i dalen. Her er det bydelene og beboerne som bestemmer hva som skal gjøres. Utearealer oppgraderes, arrangementer gjennomføres, organisasjonslivet styrkes og mange nye møteplasser etableres. Kulturminner tas vare på, og vi bygger en stor bydelspark i hver av de fire bydelene Alna, Stovner, Grorud og Bjerke. Vi bygger gang- og sykkelveier, broer og underganger og vi har satt opp støyskjermer. Alle 4- og 5-åringer i dalen får tilbud om gratis kjernetid i barnehagen, noe som gjør at flere lærer norsk før de begynner på skolen. Det tilbys aktiviteter for barn og unge, blant annet lederutvikling og opplæring i dans, musikk, film og foto. Folkehelse står sentralt i satsingen, og vi legger til rette for at flere kan drive med idrett. Mange går på kurs for å lære norsk og deltar i arbeidstrening for lettere å kunne søke jobb. Videre er det satt i gang hundrevis av andre små og store prosjekter.

www.prosjekt-groruddalen.oslo.kommune.no

Organisering

Groruddalssatsingen er organisert med fire program:

Program 1: Miljøvennlig transport

Program 2: Alnaelva, grønnstruktur, idrett og kulturmiljø

Program 3: Bolig-, by- og stedsutvikling

Program 4: Oppvekst, utdanning, levekår, kulturaktiviteter og inkludering

Strategier i program 2

Miljøverndepartementet har sammen med Bymiljøetaten i Oslo kommune hovedansvar for program 2. Hovedmålet her er å styrke blågrønn struktur og naturmangfold, gi bedre forhold for friluftsliv, fysisk aktivitet og idrett, og bedre luftkvalitet. Kulturminner skal vernes og brukes og dalens historieforståelse skal styrkes.

Sammenhengende grønnstruktur

Det arbeides etter tre strategier:

- Sikre sammenhenger i grønnstrukturen på langs og tvers av dalen.
- Etablering av en bydelspark i hver bydel.
- Verne og utvikle en Akergård som møtested i hver bydel.

I Verdensparken på Furuset har Groruddalssatsingen bygget Norges første parkouranlegg. Foto: Marianne Gjorv

Grorudparken er en av fire nye bydelsparker i Groruddalssatsingen. Foto: Marianne Gjørsv

Magasinet Groruddalen handler om mennesker som på ulike møter har hatt nytte av prosjektene i Groruddalssatsingen.

Stedsutvikling

Stedsutvikling er et satsingsområde i mange kommuner og fylkeskommuner. I den økende konkurransen mellom kommuner om å sikre seg flere innbyggere, kvalifisert arbeidskraft og nye arbeidsplasser, blir betydningen av stedenes og regi-

onenes attraktivitet stadig viktigere. Fra regjeringens side er det et mål å opprettholde balansen mellom by og land og dempe utbyggingspresset i og rundt de store byene.

Mange kommuner mangler kompetanse og kapasitet innen stedsutvikling, planlegging og miljø. For å støtte opp om kommunenes arbeid ble det i 2006 etablert et nasjonalt, faglig forum. I 2013 består forumet av ni ulike departementer og direktorater. Forumet arrangerer flere årlige konferanser og fagsamlinger for kommuner og fylkeskommuner og har i tillegg ansvar for drift og utvikling av en felles, nasjonal nettportal om stedsutvikling:: www.stedsutvikling.no.

Forumet arbeider også for å styrke samarbeidet om stedsutvikling på tvers av fagområder, sektorer og forvaltningsnivåer.

Vitalisering av bysentrum – BID

For å stimulere til utvikling av levende bysentra har Miljøverndepartementet gitt 2,5

millioner kroner i økonomisk støtte til et prosjekt for å utvikle og utprøve en norsk BID-ordning. BID (Business improvement district) er et verktøy for å vitalisere sentrum eller et annet avgrenset område gjennom forpliktende samarbeid mellom gårdeiere, næringsdrivende og kommunen. Målet er å fremme handel, uteliv og opplevelser til beste for stedets innbyggere, næringsliv og besøkende. Det er nå mer enn 2.000 BID-områder og 60.000 BID-lignende områder i hele verden. Times Square i New York er trolig det mest kjente.

Næringslivet tar selv initiativ til å opprette en BID-ordning og har også ansvaret for å lage en vitaliseringsplan. Planen beskriver hvilke tiltak som ønskes gjennomført i området, og vedtas gjennom avstemning. En vedtatt plan forplikter alle innenfor det definerte BID-området til å bidra økonomisk. Det er Norsk Sentrumsutvikling som står ansvarlig for prosjektet. Trondheim, Stavanger, Hamar og Brekstad er valgt som pilotbyer.

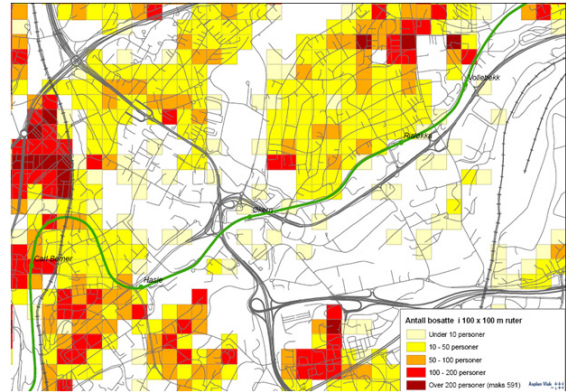
Geografisk analyse og visualisering i stedsutvikling

Geografisk informasjon gir kunnskap om dagens situasjon og danner grunnlag for analyse og visualisering av utviklingsalternativer. Dette kan bidra til bedre medvirkning og beslutninger om utvikling av lokalsamfunnet. Mer bruk av kart og geodata gir samfunnsmessig gevinst, og gevinsten øker med antall brukere.

Stedsutvikling omfatter mange problemstillinger innenfor fagområder som kan knyttes geografisk til et sted. Eksempler er areal- og transportplanlegging, arkitektur, byggeskikk og estetikk, folkehelse, fortetting, friluftsliv,

grønnstruktur, handel og service, kultur, kulturminner og kulturmiljø, landskap, næringsutvikling, utendørsbelysning og uterom.

<http://www.regjeringen.no/gisistedsutvikling>

Det gis mange eksempler på geografiske analysemuligheter.

Bymiljøprisen

Bymiljøprisen utdeles årlig til en by eller et tettsted som tar en ledende rolle for byutvikling og forbedring av bymiljøet i samarbeid eller partnerskap med andre aktører gjennom planlegging, gjennomføring og praksis.

Både byer og tettsteder kan motta den årlige Bymiljøprisen. Prisvinner utpekes av en uavhengig jury oppnevnt av Miljøverndepartementet. Prisen skal inspirere til mer bærekraftig by- og tettstedsutvikling og miljøvennlig praksis.

Tema for prisen varierer fra år til år.

Statens bymiljøpris 2013 gikk til Hamar og Bergen kommuner.

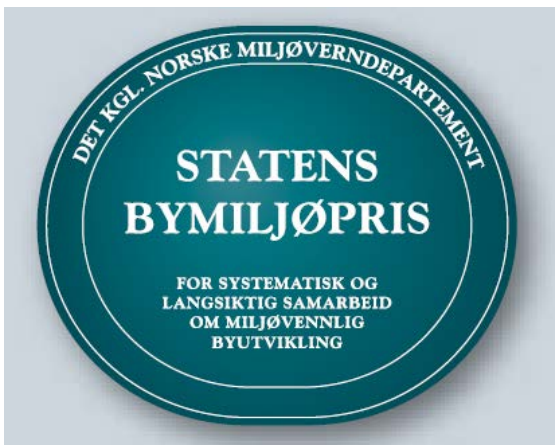
Tema var: Flere boliger i bedre by.

Bergen kommune tildeles prisen fordi den gjennom en målrettet og klar strategi viser hvordan en stor norsk by kan utvikle bymessige boliger med god tetthet og samtidig

en menneskelig målestokk i tilknytning til en senterstruktur knyttet til bærekraftig infrastruktur som utbygging av Bybanen.

Hamar kommune tildeles prisen for en bred satsing som attraktivt regionsenter gjennom en utvikling av byens urbane kvaliteter, servicetilbud og bygging av flere byboliger, i samarbeid med næringslivet og i en åpen og offensiv prosess i forhold til byens beboere.

Nærmere informasjon om bymiljøprisen og tidligere prisvinnerne finnes på www.planlegging.no og www.regjeringen.no/bymiljoprisen

Universell utforming (design for alle)

Universell utforming kom inn i formålet i ny plan- og bygningslov i 2009. Til grunn ligger at likeverdige muligheter til deltakelse skal sikres sterkere gjennom samfunnsplanlegging og på viktige samfunnsområder. Temaet skal vurderes i all planlegging etter plan- og bygningsloven, både på regionalt og kommunalt nivå.

Miljøverndepartementet samarbeider med Direktoratet for byggkvalitet (under Kommunal- og

regionaldepartementet) for å presisere hvordan dette kan praktiseres og avgrenses mot de mer eksakte krav som stilles til bygninger og anlegg i de byggetekniske forskrifter. Målet er en felles veileder som dermed vil rette seg mot alle typer opparbeidede uteområder. Departementet avslutter i 2013 sitt arbeid med flere tiltak fastsatt i Regjeringens handlingsplan for universell utforming og økt tilgjengelighet 2009 – 2013. Men regjeringen har vedtatt at Norge fremdeles skal ha en aktiv strategi mot "Norge universelt utformet 2025".

Pilotfylker og ressurskommuner

Det største tiltaket er Nasjonalt utviklingsprosjekt for universell utforming i fylker og kommuner. Hensikten med tiltaket er å utvikle universell utforming som en strategi i regional og kommunal planlegging og å inspirere til lokale tiltak og prosjekter.

Alle kommuner og fylkeskommuner skal ha integrert universell utforming som et prinsipp i sin kommunale og regionale planlegging innen 2015

I 2013 er det sentrumsplanlegging, friluftsliv, lys og likeverd som er de viktigste innfallsvinklene i nettverksaktivitetene. Det siste særlig fordi Norge ratifiserte FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne i 2013.

Internett:
www.regjeringen.no/universellplan

Utenom konferansene er 30 kommunale og fylkeskommunale prosjekter støttet særlig i 2013. Det mest spektakulære er besøkssenteret Mimisbrunn i Oppland fylke.

Nær Norges høyeste fjell (2469 moh) er det geohistoriske besøkssenteret Mimisbrunnr hogget ut i en fonn av snø og is, også etter prinsippet om universell utforming.

Nettstedet www.universell-utforming.miljo.no gir løpende informasjon om aktiviteter i Norge. Det bringer også informasjon på engelsk.

11 Planlegging utenfor byer og tettsteder

Bygging i strandsonen (100-metersbeltet langs sjøen)

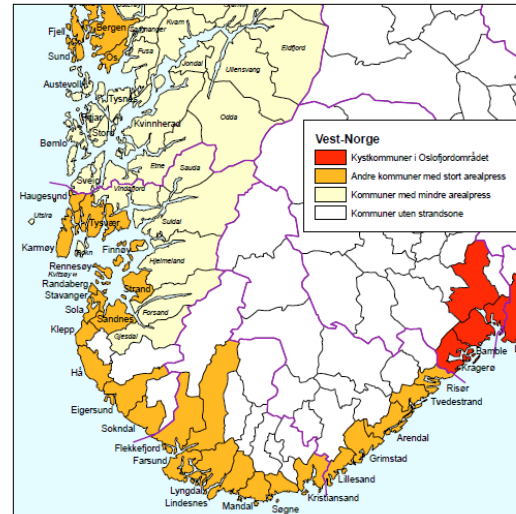
Den norske regjeringen har som mål å stanse uheldig bygging i strandsonen. Kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn oppfordres derfor til en streng praksis ved behandlingen av dispensasjoner og planer i 100-metersbeltet langs sjøen.

Skjerpet strandsonevern

Byggeforbudet i 100-metersbeltet langs sjøen har eksistert siden 1965, men det er likevel et vedvarende press om bygging mange steder i landet. Ved revisjon av plan- og bygningsloven i 2008 ble byggeforbudet videreført, og de hensyn som begrunner forbudet tatt inn i lovteksten. Bestemmelsen om dispensasjon ble strammet inn, blant annet ved at kriteriene for å gi dispensasjon er angitt tydeligere. Det er også innført en mulighet til å overføre dispensasjonsmyndigheten fra kommunen til regionalt eller statlig organ i spesielle tilfeller. Målet med de nye reglene er at bygging i strandsonen skal skje i medhold av plan, slik at utbyggingsinteressene avveies mot hensynet til friluftsliv, natur, landskap og andre allmenne interesser.

Statlige planretningslinjer

25. mars 2011 vedtok regjeringen statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Retningslinjene gir grunnlag for kommunenes planlegging og deler kysten inn i tre klasser ut fra hvor stort press det er på arealene. Det gis ulike føringer for de tre klassene.

Kysten er inndelt i tre strenghetsklasser.

Kommunene rapporterer årlig hvor mange nye bygg det er gitt tillatelse til i strandsonen. Det skilles mellom tillatelser gitt i samsvar med godkjent arealplan og tillatelser gitt etter dispensasjon fra vedtatt arealplan.

I de siste årene har den samlede byggingen i strandsonen utenom tettsteder hatt en klar nedgang.

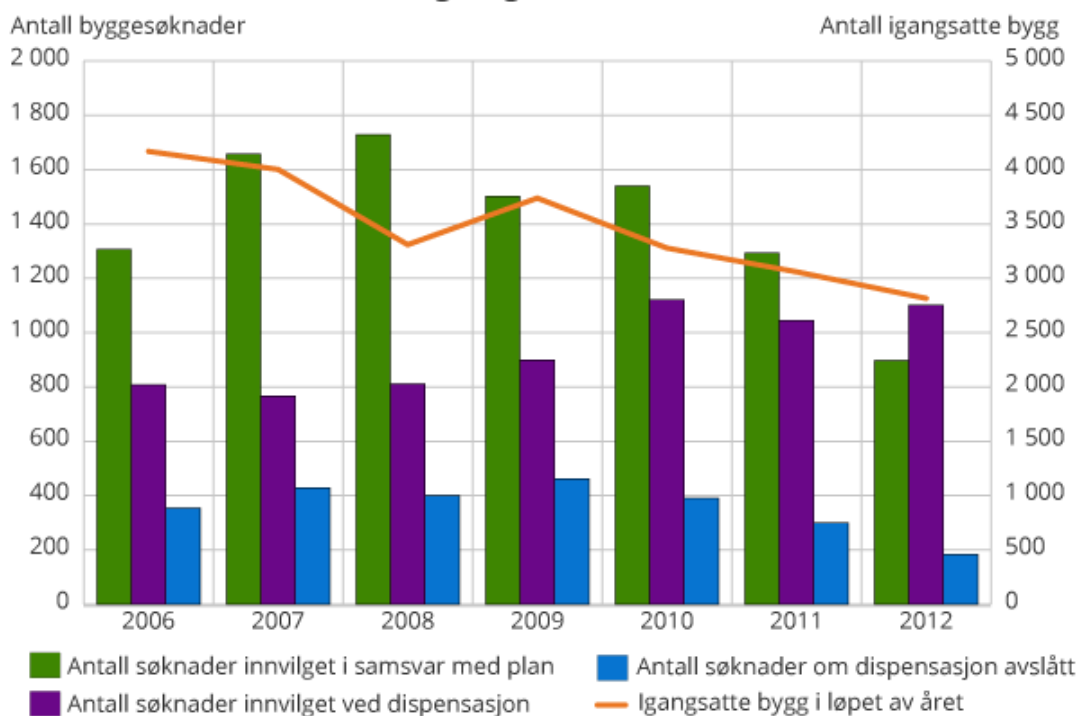
Det er særlig nedgang i antall søknader som er innvilget i samsvar med plan. I 2012 ble det gitt om lag 900 byggetillatelser i samsvar med plan, noe som er lavere enn i årene i perioden 2005-2011. Det ble gitt om lag 1300 byggetillatelser i samsvar med plan i 2011, noe som også er lavere enn i tidligere år.

Når det gjelder dispensasjoner har kommunene mottatt og innvilget omtrent samme antall dispensasjons-søknader om bygging i strandsonen de 3 siste årene.

Rapporteringen i KOSTRA viser at det i 2012 ble gitt 1101 dispensasjoner. Nivået for dispensasjoner er fremdeles høyt sammenlignet med 2008 og 2009.

[Bygging i strandsonen \(SSB\)](#)

Figur 1. Søknader om nye bygninger i 100-metersbeltet langs sjø (saltvann) utenom tettsteder. Antall innvilget og avslått^{1, 2}

¹ Fra 2003 gjelder dispensasjonene kun nybygg, i 2001 og 2002 gjaldt det alle dispensasjoner.

² Nye bygninger i samsvar med plan ble ikke rapportert før i 2005.

Kilde: Statistisk sentralbvrå.

Bygging i strandsonen SSB.

Vindkraft

For å samordne innsatsen er arbeidet med energi i MD fra 1. juli 2013 samlet i en egen enhet i Naturforvaltningsavdelingen. Arbeidet med vindkraft ligger i energienheten, men prosessansvaret for regionale vindkraftplaner vil fortsatt ligge i Planavdelingen.

Regionale planer

De fem fylkene Rogaland, Sør-Trøndelag, Nordland, Sogn og Fjordane og Østfold har til nå vedtatt fylkesdelplaner for vindkraft. I tillegg pågår det slikt planarbeid i ytterligere ett fylke. Departementet godkjente våren 2013 de regionale vindkraftplanene for Nordland og Sogn og Fjordane.

Tematiske konfliktvurderinger

Det gjennomføres *tematiske konfliktvurderinger* av meldte og omsøkte vindkraftprosjekter. Konfliktvurderingene omfatter miljø-, reindrifts- og forsvarsinteresser. Det nye Miljødirektoratet og Riksantikvaren foretar vurderingene på miljøområdet, og har på oppdrag fra Miljøverndepartementet foretatt en evaluering av ordningen

Havenergi

Potensialet for offshore vindkraft og særlig fra flytende havmøller langs norskekysten er stort. Stortinget vedtok i 2010 en ny lov om fornybar energi til havs (havenergiloven). Samtidig er det også lagt fram en nasjonal strategi for havbasert fornybar energi.

Miljøverndepartementet og underliggende direktorater samarbeider nå med energimyndighetene om å vurdere aktuelle

utbyggingsområder for lokalisering av offshore vindkraft.

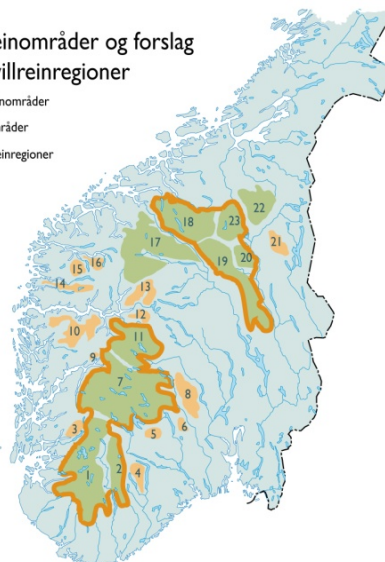
Nasjonale villreinområder

Norge er det eneste landet i Europa med intakte høyfjellsøkosystemer som har bestander av villrein. Villreinen er derfor en norsk ansvarsart.

Nasjonale villreinområder og forslag til europeiske villreinregioner

Nasjonale villreinområder
Andre villreinområder
Europeiske villreinregioner

- 1 Setesdal Ryfylke
- 2 Setesdal Austhei
- 3 Skaulen Etnesfjell
- 4 Våmur - Roan
- 5 Brattfjell - Vindeggen
- 6 Blefjell
- 7 Hardangervidda
- 8 Norefjell - Reinsjøfjell
- 9 Oksenhalvøya
- 10 Fjellheimen
- 11 Nordfjella
- 12 Lerdal - Ardal
- 13 Vest - Jostunheimen
- 14 Sunnfjord
- 15 Førdefjella
- 16 Svartebotnen
- 17 Ottadalsområdet
- 18 Snøhetta
- 19 Rondane
- 20 Solrikletten
- 21 Tolga Østfjell
- 22 Forollhogna
- 23 Knutshe

Nasjonale villreinområder og europeiske villreinregioner. Kilde. NINA, revidert 2008.

Fjellet og villreinen er samtidig viktig for utviklingen av fjellbygdene, og det er viktig å avklare gode utviklingsstrategier som både gir livskraftige villreinstammer og levende bygder.

Regionale planer for de åtte viktigste villreinområdene skal fastsette nasjonale villreinområder og ulike utviklingssoner rundt dem. Planene skal gi rammene for en mer helhetlig arealforvaltning på tvers av kommune- og fylkesgrenser og avveie næringsinteresser og hensynet til villrein. Fylkeskommunene leder planarbeidet. Til nå er to planer endelig vedtatt, mens to er til behandling i Miljøverndepartementet.

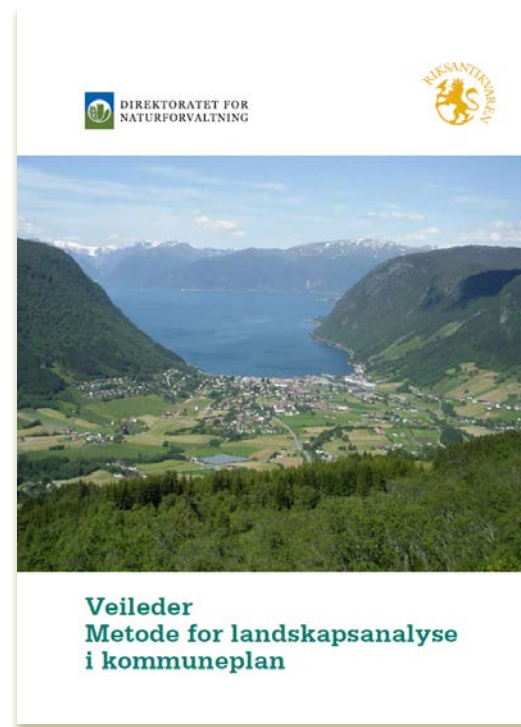
Landskap

Norges natur- og kulturlandskap er en viktig ressurs for turisme og regional utvikling. I disse områdene skal natur- og kulturressurser, friluftslivsinteresser og næringsmessig bruk ivaretas og utfylle hverandre. Norge ratifiserte den Europeiske landskapskonvensjonen i 2001.

Det er behov for verktøy for å kartlegge og visualisere landskapet som helhet og de ulike elementene som utgjør dette. Dette gjelder både naturelementene, kulturelementene og det romlig visuelle aspektet ved landskapet.

Riksantikvaren og Direktoratet for naturforvaltning har på oppdrag fra Miljøverndepartementet utarbeidet en framgangsmåte for landskapsanalyse. Denne presenteres i en grunnlagsrapport som gjennomgår analysens hovedelementer: beskrivelse, tolkning og verdisetting og vurdering av landskap. Rapporten er grunnlaget for to temaveiledere publisert på nettstedet til Riksantikvaren. www.ra.no

Miljøverndepartementet vurderer om metodikken for kartlegging av landskapet i målestokk 1:50 000 skal standardiseres for å ha bedre oversikt over landskapstypene og utviklingen, samt som grunnlag for regional og kommunal planlegging.

Nordland fylke er pilot for utprøving av metode for kartlegging av landskap.

12 Andre utviklingsprosjekter

Plan- og miljøkompetanse

I tillegg til å utvikle saksbehandlingsverktøyet www.miljokommune.no (nærmere omtale side 25, har departementet arbeidet med et knippe tiltak for å styrke den lokale kompetansen innen plan- og miljøfeltet.

I kjølvannet av programmet "Livskraftige kommuner" har en ønsket å jobbe videre med å utvikle mer treffsikre erfaringer med samarbeid og læring i nettverk og i mer forpliktende interkommunalt kompetansesamarbeid.

I budsjettet for 2013 lanserte Miljøverndepartementet derfor blant annet en ny tilskuddsordning; *Tilskot til lokal plan- og miljøkompetanse* (kap. 1400 post 81)

"Målgruppa for ordninga er organisasjonar, stiftingar, faglege nettverk og interkommunale nettverk som arbeider med lokal plan- og miljøkompetanse, særleg i kommunane.

På mange miljøområde rår kommunane sjølve over ei rekkje av dei viktigaste verkemidlane, så som plan- og bygningslova, naturmangfaldlova og lovverka knytte til vatn, klima, forureining, støy og kulturminne. Kommunane sin nærleik til innbyggjarane, næringsliv og lokale organisasjonar gir gode høve til å skape forankring for miljøpolitikken. Det vil vere eit stort bidrag til den samla måloppnåinga på dette området om alle kommunar, både i rolle som produsent av tenester, utøvar av

myndigheit og samfunnsutviklar, nyttar handlingsrommet fullt ut. Regjeringa vil derfor medverke til kommunane sin kapasitet og kompetanse for å handtere dei nye plan- og miljøoppgåvene. Med erfaring frå programmet Livskraftige kommunar (2006-2011) vil ein mellom anna arbeide vidare med å utvikle lokale indikatorar, rettleiing, verktøy og arbeidsformar med særleg vekt på nettverkslæring og interkommunalt samarbeid. Ein vesentleg del av midlane er knytt til arbeid med læringsnettverk, interkommunalt samarbeid og erfaringsformidling.

Det er satt av 3 mill. kr til ordninga og det er gitt støtte til om lag 20 ulike, lokale kompetansetiltak av ulik karakter og både med offentlige og ideelle aktører."

Videre er det gitt støtte til et større tre-årig kompetanseprosjekt innen det nye, norske plan- og areallovverket til samarbeidsorganisasjonen for natur og friluftsliv i Norge (FNF). Den dekker ca. 700.000 medlemskap samt ansatte og tillitsvalgte over hele landet. Dette vil gjøre dem i stand til å medvirke konstruktivt i lokale og regionale prosesser i tråd med lovenes intensjoner.

Departementet samarbeider også med Landbruks- og matdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet om et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag fylke der siktemålet er å styrke kompetansen innen plan- og "grønt"-fagene i kommunene gjennom et fire-årig program.

